

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ*

Маркуц Ю. І.

Актуальність теми дослідження. Видатки бюджету є вагомим інструментом впливу на соціально-економічні процеси, та виконують відтворювальну, регулюючу, стимулюючу, соціальну функції. Питання удосконалення системи планування видатків бюджету є актуальним та взаємопов'язаним із розширенням завдань, які постають перед фінансово-бюджетними інституціями в процесі їх діяльності.

Постановка проблеми. Дослідження сутності видатків бюджету як інструменту економічного розвитку є достатньо актуальним питанням на сучасному етапі трансформаційних перетворень, адже підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що перерозподіляється через бюджетну систему залежить від розуміння сутності зазначеної категорії та основних факторів, що визначають її розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика бюджетних видатків за сучасних економічних умов розвитку країни, їх ефективне формування та розподіл, а також вплив на суспільний розвиток розкрито у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Т. Боголіб, В. Гейця, І. Запатріної, Дж. М. Кейнса, Н. Корнієнко, А. Лаффера, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, А. Мазаракі, Р. Масгрейва, В. Макогон, В. Опаріна, М. Пасічного, А. Сміта, Дж. Стігліца, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. При цьому, враховуючи трансформації у фінансово-бюджетній політиці нашої країни, доцільним є підвищення якісного рівня формування видатків бюджету як інструменту економічного розвитку в системі фінансового регулювання.

Постановка завдання, мети дослідження. Метою дослідження є визначення напрямів планування видатків бюджету як інструменту економічного розвитку країни. Завдання дослідження: здійснити аналіз частки видатків державного та місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету та ВВП України, визначити вплив видатків зведеного бюджету України на економічний розвиток країни, розглянути особливості використання програмно-цільового методу як інструменту досягнення встановлених фінансових пріоритетів держави.

Метод або методологія проведення дослідження. У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження: системного підходу, статистичного аналізу, структурування, аналізу та синтезу та ін.

Викладення основного матеріалу (результати роботи). У статті визначено вагомість ефективного планування видатків бюджету як інструменту економічного розвитку країни, обґрунтовано вплив видатків бюджету на соціально-економічний розвиток країни, визначено особливості використання програмно-цільового в процесі досягнення встановлених фінансових пріоритетів держави.

Галузь застосування результатів. Результати цього дослідження можуть бути застосовані в процесі планування видатків бюджету.

Висновки відповідно до статті. Видатки бюджету є дієвим інструментом фінансового регулювання, що має значний вплив на структурні перетворення в галузях економіки та соціальної сфери. Важливим є забезпечення оптимального розподілу обмеженого обсягу бюджетних коштів за напрямками соціально-економічного розвитку, забезпечення відповідності структури видатків бюджету визначеним стратегічним цілям країни. При формуванні планових показників видаткової частини бюджету важливим є врахування результативності виконання державних цільових та бюджетних програм за минулий період. Доцільність реалізації бюджетної програми має ґрунтуватись на основі кінцевих цілей, передбачених планами діяльності головного розпорядника коштів на середньострокову перспективу.

Ключові слова: бюджет, зведений бюджет, державний бюджет, видатки бюджету, економічний розвиток, програмно-цільовий метод.

РАСХОДЫ БЮДЖЕТА КАК ИНСТРУМЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Маркуц Ю. И.

Актуальность темы исследования. Расходы бюджета являются весомым инструментом влияния на социально-экономические процессы, и выполняют воспроизводственную, регулируемую, стимулирующую, социальную функции. Вопросы совершенствования системы планирования расходов бюджета является актуальным и взаимосвязанным с расширением задач, стоящих перед финансово-бюджетными учреждениями в процессе их деятельности.

Постановка проблемы. Исследование сущности расходов бюджета как инструмента экономического развития является достаточно актуальным вопросом на современном этапе трансформационных преобразований, ведь повышение эффективности использования финансовых ресурсов, перераспределяется через бюджетную систему зависит от понимания сущности указанной категории и основных факторов, определяющих ее развитие.

* Роботу виконано в межах фундаментальної науково-дослідної роботи «Бюджетна стратегія економічного зростання» (номер державної реєстрації 0118U000128).

Анализ последних исследований и публикаций. Проблематика бюджетных расходов в современных экономических условиях развития страны, их эффективное формирование и распределение, а также влияние на общественное развитие раскрыто в трудах отечественных и зарубежных ученых: Т. Боголиб, В. Гейца, И. Запатриной, Дж. М. Кейнса, Н. Корниенко, А. Лаффера, Л. Лысяк, И. Лукьяненко, И. Луниной, И. Лютого, А. Мазараки, Р. Масгрейва, В. Макогон, В. Опарина, Н. Пасечного, А. Смита, Дж. Стиглица, В. Федосова, И. Чугунова, С. Юрия и других.

Выделение неисследованных частей общей проблемы. При этом, учитывая трансформации в финансово-бюджетной политике нашей страны, целесообразным является повышение качественного уровня формирования расходов бюджета как инструмента экономического развития в системе финансового регулирования.

Постановка задачи, цели исследования. Целью исследования является определение направлений планирования расходов бюджета как инструмента экономического развития страны. Задачи исследования: провести анализ доли расходов государственного и местных бюджетов в структуре сводного бюджета и ВВП Украины, определить влияние расходов сводного бюджета Украины на экономическое развитие страны, рассмотреть особенности использования программно-целевого метода как инструмента достижения установленных финансовых приоритетов государства.

Метод или методология проведения исследования. В статье применена совокупность методов научного исследования: системного подхода, статистического анализа, структурирования, анализа и синтеза и др.

Изложение основного материала (результаты работы). В статье определены значимость эффективного планирования расходов бюджета как инструмента экономического развития страны, обосновано влияние расходов бюджета на социально-экономические процессы, определены особенности использования программно-целевого метода в процессе достижения установленных финансовых приоритетов государства.

Область применения результатов. Результаты этого исследования могут быть применены в процессе планирования расходов бюджета.

Выводы в соответствии со статьей. Расходы бюджета являются действенным инструментом финансового регулирования, имеют значительное влияние на структурные преобразования в отраслях экономики и социальной сферы. Важным является обеспечение оптимального распределения ограниченного объема бюджетных средств по направлениям социально-экономического развития, обеспечение соответствия структуры расходов бюджета определенным стратегическим целям страны. При формировании плановых показателей расходов бюджета важно учитывать результативности выполнения государственных целевых и бюджетных программ за предыдущий период.

Ключевые слова: бюджет, сводный бюджет, государственный бюджет, расходы бюджета, экономическое развитие, программно-целевой метод.

BUDGET EXPENSES AS A TOOL FOR ECONOMIC DEVELOPMENT

Markuts Y. I.

Relevance of the research topic. Budget expenditures are significant tool of influence on social and economic processes, and perform reproductive, regulatory, incentive, social function. The issues of improving the budget expenditure planning system is relevant and interrelated with the expansion of the tasks facing financial and budget institutions in the course of their activities.

Formulation of the problem. The study essentially budget as a tool for economic development is quite an important issue at the present stage of transformational changes, because the more efficient use of financial resources, redistributed through the budget system depends on the understanding of the nature of this category, and the main factors that determine its development.

Analysis of recent research and publications. The issue of budget expenditures in the current economic conditions of the country, their effective creation and distribution, and the impact on social development as well, are presented in the works of local and foreign scientists T. Boholib, V. Heyets, I. Zapatrina, J. M. Keynes, N. Kornienko, A. Laffer, L. Lisyak, I. Lukyanenko, I. Lunina, I. Lyutyi, A. Mazaraki, R. Masgrayev, V. Makogon, V. Oparin, M. Pasichnyi, A. Smith, J. Stiglitz, V. Fedosov, I. Chugunov, S. Yurii and others.

Selection of unexplored parts of the general problem. However, given the transformation in the fiscal policy of our country, it is appropriate to increase the quality level of the budget expenditure as a tool for economic development in the financial regulatory system.

Setting the task, the purpose of the study. The purpose of the study is to determine the directions of planning budget expenditures as a tool for the economic development of the country. Objectives of the study: to analyze the share of state and local budgets in the structure of the consolidated budget and Ukraine's GDP, determine the impact of the expenditures of the consolidated budget of Ukraine on the economic development of the country, consider the features of using the program-targeted method as a tool to achieve the established financial priorities of the state.

Method or methodology for conducting research. The article uses a set of scientific methods: the system approach, statistical analysis, structuring, analysis and synthesis.

Presentation of the main material (results of work). The article identifies the importance of effective planning of budget expenditures as a tool for economic development of the country, substantiates the impact of budget expenditures on socio-economic processes, identifies features of using the program-target method in achieving the established financial priorities of the state.

The field of application of results. The results of this study can be applied in the budget expenditure planning process.

Conclusions according to the article. Budget expenditures are an effective instrument of financial regulation, have a significant impact on structural transformations in sectors of the economy and the social sphere. It is important to ensure the optimal allocation of a limited amount of budgetary funds in the areas of socio-economic development, to ensure compliance of the budget expenditure structure with certain strategic goals of the country. In the formation of budget targets, it is important to consider the performance of the implementation of state targeted and budget programs for the previous period.

Keywords: budget, consolidated budget, state budget, budget expenditures, economic development, program-target method.

JEL Classification E62, H61, H72

Актуальність теми дослідження. Видатки бюджету є вагомим інструментом впливу на соціально-економічні процеси, та виконують відтворювальну, регулюючу, стимулюючу, соціальну функції. Питання удосконалення системи планування видатків бюджету є актуальним та взаємопов'язаним із розширенням завдань, які постають перед фінансово-бюджетними інституціями в процесі їх діяльності.

Дослідження сутності видатків бюджету як інструменту економічного розвитку є достатньо актуальним питанням на сучасному етапі трансформаційних перетворень, адже підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що перерозподіляється через бюджетну систему залежить від розуміння сутності зазначеної категорії та основних факторів, що визначають її розвиток.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. Проблематика бюджетних видатків за сучасних економічних умов розвитку нашої країни, їх ефективне формування та розподіл, а також вплив на суспільний розвиток розкрито у працях вітчизняних вчених: Т. Боголіб, О. Василика, В. Гейця, І. Запатріної, Н. Корнієнко, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, А. Мазаракі, В. Макогон, В. Опаріна, М. Пасічного, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Серед вагомих досліджень зарубіжних вчених у сфері розвитку теоретичних та методологічних засад планування видатків бюджету як вагомого інструменту економічного розвитку слід назвати праці: Р. Барро, Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, С. Вітте, Дж. М. Кейнса, П. Кругмана, А. Лаффера, Р. Масгрейва, Р. Манделла, К. Рау, Д. Рікардо, Дж. Сакса, П. Самуельсона, А. Сміта, М. Сперанського, Дж. Стігліца, Г. Таллока, В. Танзі, С. Фішера.

При цьому, враховуючи трансформації у фінансово-бюджетній політиці нашої країни, доцільним є підвищення якісного рівня формування видатків бюджету як інструменту економічного розвитку в системі фінансового регулювання.

Метою дослідження є визначення напрямів планування видатків бюджету як інструменту економічного розвитку країни.

Завдання дослідження: Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: здійснити аналіз частки видатків державного та місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету та ВВП України, визначити вплив структуру видатків зведеного бюджету України на економічний розвиток країни, розглянути особливості використання програмно-цільового методу як інструменту досягнення встановлених фінансових пріоритетів держави.

Методи дослідження. У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження, у тому числі системний та структурний методи – при визначенні показників структури зведеного бюджету України; статистичний аналіз - для аналізу частки видатків державного та місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету та ВВП України. На основі системного підходу визначено вплив бюджетних видатків на економічний розвиток країни. Методами структурування та синтезу обґрунтовано особливості використання програмно-цільового методу як інструменту досягнення встановлених фінансових пріоритетів держави.

Результати дослідження. Видатки бюджету за економічною сутністю є інструментом розподілу і перерозподілу централізованого грошового фонду держави та його використання за цільовим призначенням з метою підвищення економічного розвитку країни і зростання суспільного добробуту. Структура та стан розвитку економіки, рівень економічних відносин визначають обсяги видатків бюджету. Зміст і характер бюджетних видатків полягає у забезпеченні виконання державою своїх функцій та завдань. Призначення бюджетних видатків сприяє задоволенню важливих потреб суспільства у розвитку економіки і соціальної сфери, державного управління, оборони, забезпечення громадського порядку, безпеки держави тощо. Основними передумовами досягнення якісного рівня здійснення державного регулювання є виваженість підходів при формуванні бюджетних видатків, що сприятимуть реалізації основних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни [1].

Формування видаткової частини бюджету здійснюється з урахуванням прогнозних і планових показників доходної частини у розрізі основних її складових. Особливої значущості в процесі формування та реалізації програм соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць набувають

питання забезпечення ефективності використання бюджетних коштів. Слід зазначити, що ефективність бюджетних видатків є складною економічною категорією, що потребує врахування декількох аспектів – по-перше: ефективність визначається наданням базових суспільних послуг населенню, сприянням підвищенню якості людського капіталу як інструменту стимулювання соціально-економічного розвитку, зниженням рівня соціальної нерівності. Подальше впровадження механізмів надання суспільних послуг, за участі недержавних організацій, сприятиме підвищенню їх якості та зростанню конкуренції, що відобразиться на підвищенні ефективності бюджетних видатків. По-друге, ефективність також має враховувати ступінь перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, економічні ефекти від інвестицій у основний капітал за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів з урахуванням потенційної результативності інвестування даних фінансових ресурсів у приватному секторі та ефекту витіснення [5].

Структура видатків бюджету та їхня частка у валовому внутрішньому продукті визначають ефективність впливу держави на економічний розвиток (табл. 1). Одним із основних показників, що характеризує бюджет, є рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему України, який за період 2011–2018 рр. у середньому становив 24,83 відсотка за видатками державного бюджету і 15,11 відсотка за видатками місцевих бюджетів. Аналіз динаміки зазначеного показника за державним бюджетом свідчить про те, що найвищий його рівень за досліджуваний період був у 2012 р. та 2015 р. – 28,04 відсотка і 29,67 відсотка відповідно, а найнижчий – у 2017 р. та становив 19,00 відсотка. Щодо видатків місцевих бюджетів, то їх частка у ВВП займала найбільшу питому вагу у 2017-2018 роках – 16,42 відсотка і 16,38 відсотка відповідно.

Таблиця 1. Частка видатків державного та місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету та ВВП України у 2011-2018 роках, відсотки

Роки	Видатки державного бюджету		Видатки місцевих бюджетів	
	Частка у зведеному бюджеті	Частка у ВВП	Частка у зведеному бюджеті	Частка у ВВП
2011	57,70	25,97	42,30	13,90
2012	55,43	28,04	44,57	15,77
2013	57,00	27,76	43,00	15,11
2014	57,66	27,77	42,34	14,40
2015	59,45	29,67	40,55	14,34
2016	58,56	20,53	41,43	14,53
2017	53,62	19,00	46,36	16,42
2018	54,91	19,90	45,13	16,38

Джерело: складено автором за даними Державної казначейської служби України [2]

Видатки бюджету беруть участь у формуванні величини фондів споживання та нагромадження в державі, тому вони є важливим напрямком впливу на економічні та соціальні процеси. Загалом бюджетна політика у сфері державних видатків є вагомим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток, особливо за умов проведення економічних реформ та обмеженості фінансових ресурсів держави. Структура видатків бюджету визначає ефективність впливу держави на економічний розвиток і є індикатором пріоритетності реалізації функцій держави. Пріоритети бюджетної політики фактично проявляються в напрямках державних видатків. Розглянемо структуру видатків Зведеного бюджету України у розрізі функціональної класифікації без урахування міжбюджетних трансфертів за 2011-2018 роки (табл. 2).

У структурі видатків зведеного бюджету за функціями держави, виконання яких забезпечують видатки, найбільшу частку посідає соціальний захист та соціальне забезпечення із середнім значенням 26,70 відсотка за період 2011-2018 років. Вагоме місце за обсягом у структурі видатків Зведеного бюджету України за досліджуваний період займають видатки на освіту із середнім значенням 18,32 відсотка, загальнодержавні функції – 14,23 відсотка, економічна діяльність – 10,61 відсотка і охорона здоров'я – 10,59 відсотка.

Таблиця 2. Структура видатків Зведеного бюджету України за 2011-2018 роки, відсотки

Функціональна класифікація	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Загальнодержавні функції	11,79	11,00	12,18	14,55	17,23	16,02	15,71	15,32
Оборона	3,13	2,92	2,93	5,18	7,62	7,09	7,02	7,76
Громадський порядок, безпека та судова влада	7,74	7,39	7,78	8,49	8,05	8,60	8,36	9,44
Економічна діяльність	14,62	13,26	10,04	9,13	8,64	8,08	9,84	11,26
Охорона навколишнього природного середовища	0,93	1,07	1,10	0,66	0,81	0,75	0,69	0,66
Житлово-комунальне господарство	2,09	4,11	1,59	3,43	2,32	2,12	2,62	2,43
Охорона здоров'я	11,60	11,79	12,16	10,82	10,40	9,00	9,67	9,27
Духовний та фізичний розвиток	2,56	2,74	2,70	2,62	2,38	2,02	2,30	2,32
Освіта	20,48	20,47	20,84	18,96	16,72	15,46	16,80	16,80
Соціальний захист та соціальне забезпечення	25,06	25,25	28,67	26,15	25,84	30,87	26,99	24,75

Джерело: складено автором за даними Державної казначейської служби України [2] та Міністерства фінансів України [3]

З метою сприяння збалансованому розвитку економіки країни у структурі видаткової частини бюджету повинні більш вагоме місце посідати видатки, що стимулюють економічний розвиток. Зміна структури видатків бюджету передбачає скорочення трансфертів населенню та підприємствам. З огляду на посилення ролі бюджетних видатків у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць, важливим є упорядкування та оптимізація кількості бюджетних програм, покращення якісного рівня управління бюджетними коштами у межах встановлених бюджетних повноважень. Одним із завдань бюджетної політики повинна стати реструктуризація видаткової частини бюджету шляхом раціоналізації витрат на загальнодержавні функції управління, виконання соціальних програм, збільшення частки видатків, спрямованих на економічний розвиток, зокрема, реалізацію проектів енергозбереження, транспортної інфраструктури.

Структура видаткової частини бюджету впливає на темпи економічного зростання щонайменше двома способами. По-перше, розмір бюджетних асигнувань на відповідні функції держави впливає на темпи росту валового внутрішнього продукту, оскільки індивідуальні види видатків по-різному здійснюють вплив на соціально-економічний розвиток країни. Розглядаючи видатки на економічну діяльність та видатки на соціальний захист населення, перший тип видатків спрямований на підтримку зайнятості та стимулювання ділової активності, відповідно інший – на підтримку життєдіяльності малозабезпечених верств населення та певним чином активізує споживчий попит в економіці. По-друге, видатки бюджету розподіляються в межах кожного виду видатків у розрізі функціональної класифікації за різними розпорядниками бюджетних коштів, які використовують бюджетні призначення з різним ступенем ефективності. Крім того, у розрізі економічної класифікації видатки розподіляються на капітальні та поточні у межах функціонального призначення, що також має свій вплив на динаміку економічного зростання [5].

Спрямованість державних видатків на соціальне забезпечення населення, а також зростання їх обсягу чинить значний вплив на розвиток соціальної та економічної сфери. Для досягнення ефективного розподілу бюджетних ресурсів в умовах їх обмеженості, забезпечення більш ефективного їх використання, підвищення прозорості бюджетного процесу, підвищення якості надання державних послуг, а також доступності бюджету для суспільства, з 2002 року в бюджетну систему України запроваджується програмно-цільовий метод формування бюджету, який забезпечує планування та виконання бюджету на середньострокову перспективу, орієнтований на досягнення конкретної мети відповідно до встановлених пріоритетів.

Методологічні засади фінансового регулювання у сфері планування видатків бюджету ґрунтуються на системі взаємопов'язаних складових програмно-цільового методу: бюджетних програмах, відповідальних виконавцях, результативних показниках виконання програм, інтеграція яких у бюджетне планування дозволила розширити перелік інструментів управління видатками бюджету та посилила їх спрямованість на кінцеві результати, підвищити дієвість бюджетного процесу. Підвищення обґрунтованості розподілу бюджетних коштів впливають на посилення якості реалізації бюджетної політики. Врахування оцінки результативності виконання бюджетних програм при підготовці бюджетних запитів позитивним чином відображаються на ефективності виконання бюджетних програм.

На сьогодні програмно-цільовий метод планування бюджетних видатків застосовується на рівні державного бюджету та місцевих бюджетів і певною мірою дозволяє відстежити ефективність і результативність витрачання бюджетних коштів шляхом використання інформації щодо результативних показників та інших даних, що містяться у бюджетних запитах, паспортах бюджетних програм, звітах про виконання паспортів бюджетних програм. Тож при застосуванні програмно-цільового методу існує можливість відстеження відповідності витрат з бюджету цілям і завданням держави, що є основою оцінки ефективності здійснених витрат [6].

Планування видатків бюджету за програмно-цільовим методом передбачає здійснення кожним головним розпорядником бюджетних коштів на стадії розробки бюджетного запиту та підготовки пропозицій до проектів бюджету низки відповідних дій щодо найбільшої оптимізації видатків, у тому числі і шляхом скорочення кількості бюджетних програм та концентрації ресурсів на основних напрямках діяльності шляхом ретельного аналізу та відбору саме тих бюджетних програм, які забезпечать досягнення визначених стратегічних цілей; включення пріоритетних та ефективних видатків, зокрема тих, які стосуються виконання основних функцій і завдань відповідного головного розпорядника, з урахуванням інформації про виконання паспортів бюджетних програм за попередні бюджетні роки [1].

Програмно-цільовий метод як дієвий інструмент орієнтований на досягнення мети відповідно до встановлених пріоритетів, забезпечує планування бюджету на середньострокову перспективу. Підвищення ефективності бюджетних видатків потребує узгодження цілей бюджетних програм з пріоритетами соціально-економічного розвитку країни, використання дієвих форм державної фінансової підтримки. Особливого значення набувають питання запровадження системи середньострокового та стратегічного бюджетного планування. З метою забезпечення послідовності, системності та ефективності бюджетної політики важливим є формування довгострокової бюджетної стратегії із визначенням результативних показників реалізації її основних напрямів.

На даному етапі розвитку першочерговим завданням стає визначення пріоритетів при розподілі бюджетних видатків та забезпечення підвищення рівня їх ефективного використання. Забезпечення оптимального розподілу бюджетних видатків для задоволення державних потреб можливе завдяки таким

методам планування, які б забезпечували встановлення чітких пріоритетів в рамках наявних бюджетних коштів та звітування перед суспільством про ефективність надання державних послуг [5].

Оцінка ефективності видатків бюджету має здійснюватися з урахуванням виокремлення певних складових, у тому числі економічної та соціальної. Важливим є підвищення рівня обґрунтованості формування цільових груп, на які спрямована реалізація бюджетної програми із дотриманням принципу адресності. З метою підвищення дієвості встановлення індикативних значень видаткової частини бюджету у розрізі бюджетної класифікації можливим є використання оцінки незалежних експертів щодо прогнозних значень основних макроекономічних та фінансово-бюджетних показників.

Підвищення ефективності бюджетних видатків потребує узгодження цілей бюджетних програм з пріоритетами соціально-економічного розвитку країни, використання дієвих форм державної фінансової підтримки. Особливого значення набувають питання запровадження системи середньострокового та стратегічного бюджетного планування. З метою забезпечення послідовності, системності та ефективності бюджетної політики важливим є формування довгострокової бюджетної стратегії із визначенням результативних показників реалізації її основних напрямів.

Висновки. Видатки бюджету є дієвим інструментом фінансового регулювання, що має значний вплив на структурні перетворення в галузях економіки та соціальної сфери. Важливим є забезпечення оптимального розподілу обмеженого обсягу бюджетних коштів за напрямками соціально-економічного розвитку, забезпечення відповідності структури видатків бюджету визначеним стратегічним цілям країни.

Основна регулююча роль видатків бюджету полягає у перерозподілі валового внутрішнього продукту для забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Видатки бюджету є інструментом розподілу і перерозподілу централізованого грошового фонду держави та його використання за цільовим призначенням. Визначені обсяги видатків бюджету детермінують стан розвитку економіки країни та рівень економічних відносин, що історично в ній склалися. Зміст і характер видатків бюджету полягає у забезпеченні виконання державою покладених на неї функцій. Призначення бюджетних видатків слугує задоволенню найважливіших потреб суспільства у розвитку економіки і соціальної сфери, державного управління, оборони, забезпечення громадського порядку, безпеки держави тощо. Видатки бюджету активно впливають на економічне зростання за рахунок направлення фінансових ресурсів у виробничі сфери економіки, що сприяє розвитку найважливіших галузей господарства, пріоритетному фінансуванню наукових досліджень, вирівнюванню регіональних диспропорцій, коригуванню рівня цін, зайнятості населення тощо.

При формуванні планових показників видаткової частини бюджету важливим є врахування результативності виконання державних цільових та бюджетних програм за минулий період. Доцільність реалізації бюджетної програми має ґрунтуватись на основі кінцевих цілей, передбачених планами діяльності головного розпорядника коштів на середньострокову перспективу.

З метою забезпечення цільового та раціонального використання бюджетних коштів, необхідним є здійснення тематичного та комплексного моніторингу виконання програми на відповідних стадіях її реалізації. Потребує подальшого удосконалення механізм оцінки ефективності видатків бюджету за участі центральних органів державного управління, які формують фінансову політику. Необхідним є проведення стандартизації результативних показників за єдиними галузевими підходами, посилення ефективності заходів у сфері розробки та затвердження паспортів бюджетних програм.

Актуальним є посилення результативності використання бюджетних коштів на реалізацію інфраструктурних проєктів, наукоємних розробок. Водночас, необхідним є розбудова інституційного середовища для здійснення відповідних вкладень у виробничий капітал та удосконалення інструментарію державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел

1. Чугунов І. Я., Ігнатюк І. М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни. *Економічний вісник університету*. 2016. № 28/1. С. 217-226.
2. Матеріали офіційного сайту Державної казначейської служби України URL: www.treasury.gov.ua/
3. Матеріали офіційного сайту Міністерства фінансів України URL: <https://www.minfin.gov.ua/>
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
5. Гусаревич Н. В. Бюджет як інструмент соціально-економічного розвитку країни // *Економічний вісник університету*. 2015. № 27/1. С. 212–216.
6. Адаменко І. П., Собчук С. І. Формування видатків бюджету в умовах інституційної модернізації економік. *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 303–312.
7. Markuts Y. I., Adamenko I. P., Husarevych N. V. Consolidated budget as a tool for social development. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. V. 3. No. 26. P. 493-500
8. Самошкіна О. А., Адаменко І. П. Бюджетні видатки як інструмент демографічного розвитку. *Економічний вісник університету*. 2019. Вип. 41/1. С. 202-212.

References

1. Chugunov, I. Y., Ignatiuk, I. M. (2016). *Formuvannya vydatkiv byudzhetu u systemi sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku krayiny* [Formation of budget expenditures in the system of socio-economic development of the country] *Ekonomichnyy visnyk universytetu - Economic Herald of the University*, 28/1. 217-226 [in Ukr.].

2. Official web-site of the State Treasury of Ukraine. URL: www.treasury.gov.ua/
3. Official web-site of the Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://www.minfin.gov.ua/>
4. The Budget Code of Ukraine dated 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Adamenko, I. P., Sobchuk, S. I. (2018). Formuvannya vydatkiv byudzhetu v umovakh instytutsiynoyi modernizatsiyi ekonomiky [Formation of budget expenditures in the context of institutional modernization of the economy] *Bisnes Inform - Business Inform*, 5. 303-312 [in Ukr.].
6. Husarevyh, N. V. (2015). Byudzhet yak instrument sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krayiny [Budget as an instrument of socio-economic development of the country] *Ekonomichnyy visnyk universytetu - Economic Herald of the University*, 27/1. 212-216 [in Ukr.].
7. Markuts, Y. I., Adamenko, I. P., Husarevyh, N. V. (2018). Consolidated budget as a tool for social development. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. V. 3. No. 26. P. 493-500 [in Eng.].
8. Samoshkina, O. A., Adamenko, I. P. (2019). Byudzhetni vydatky yak instrument demohrafichnoho rozvytku [Budget expenditures as a tool for demographic development] *Ekonomichnyy visnyk universytetu - Economic Herald of the University*, 41/1. 202-212 [in Ukr.].

ДАНІ ПРО АВТОРА

Маркуц Юлія Ігорівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету
e-mail: j.markuts@gmail.com
orcid.org/0000-0002-5131-1592
Researcher ID: M-5090-2016

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Маркуц Юлия Игоревна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, Киевского национального торгового-экономического университета
e-mail: j.markuts@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Markuts Yuliya, Ph.D. in Economics, Associate Professor
Kyiv National University of Trade and Economics
e-mail: j.markuts@gmail.com

Подано до редакції 23.07.2019
Прийнято до друку 19.08.2019

УДК 338.23:336.74

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-43-173-184>

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ*

Пасічний М. Д.

Предметом дослідження є теоретичні засади та механізми формування і реалізації монетарної політики держави як інструменту макроекономічного регулювання.

Метою дослідження є визначення особливостей реалізації вітчизняної монетарної політики та систематизація етапів її становлення і розвитку в умовах трансформації економіки.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано сукупність методів та підходів, що надало змогу забезпечити концептуальну єдність дослідження. Застосовано діалектичний, системний та структурний підходи, методи узагальнення, аналізу і синтезу, порівняння, наукового абстрагування.

Результати роботи: визначено особливості формування і реалізації монетарної політики України в умовах трансформації економіки. Систематизовано основні етапи становлення і розвитку вітчизняної монетарної політики. Досліджено динаміку монетизації, обмінного курсу та індексу споживчих цін протягом 1992–2018 років.

Галузь застосування результатів. Монетарна політика держави та інструменти її реалізації.

Висновки. Грошово-кредитна політика за сучасних умов має сформований інституційний механізм для виконання основної цілі і поставлених завдань. Виявлено етапи реалізації монетарної політики України: початковий етап становлення, на якому відбулось формування основних елементів архітектури грошово-кредитної системи держави, визначення повноважень і завдань регулятора; етап функціонального удосконалення в межах якого накладено обмеження щодо викупу центральним банком облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, розпочато процес ремонетизації національної економіки, запроваджено режим валютного коридору; етап поступального розвитку

* Роботу виконано в межах фундаментальної науково-дослідної роботи «Архітектура фінансової системи як інструмент суспільного розвитку» (номер державної реєстрації 0117U000506).